

Temir yoʻl transporti orqali yuklar tashish asoslari

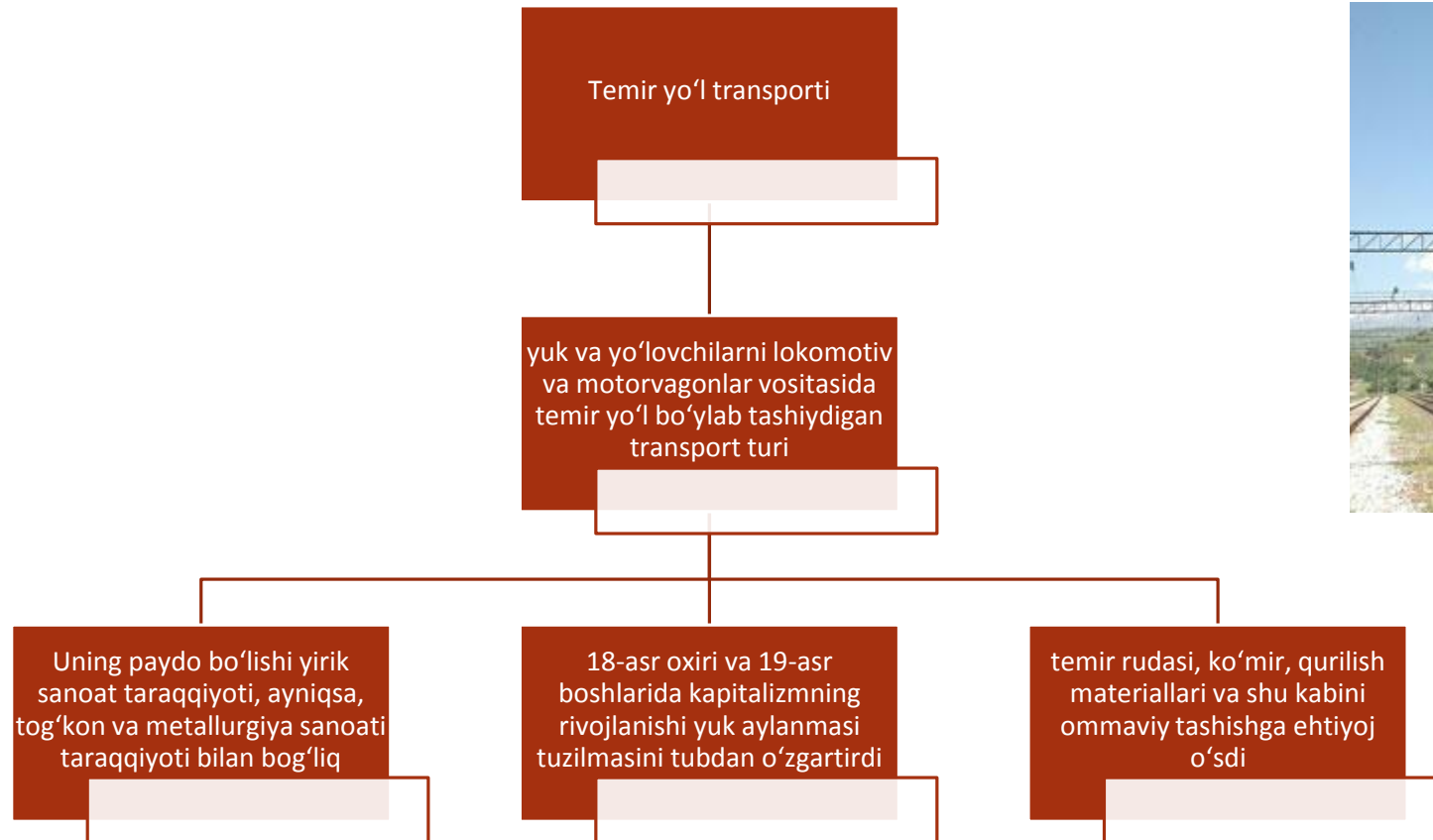
5-MAVZU

Reja

- ❖ Temir yoʻl transporti tarixi
- ❖ Temir yoʻl transporti orqali yuklar tashish uchun moʻljallangan maxsus vagonlar va ularning turlari.
- ❖ Temir yul transportidan foydalanish haqidagi konvensiya.

Temir yo'l transporti tarixi

Stokton —Darlington temir yoʻli

1825 yil jahonda birinchi umumiy foydalanishdagi Stokton —Darlington temir yoʻli (21 km, Angliya) J.Stefenson tomonidan qurilgan

30-yillarda Avstriya, Germaniya, Belgiya, Fransiya, Rossiyada xam temir yoʻli qurildi

1850—70 yillarda Osiyo, Afrika, Jan. Amerika va Avstraliyada xam kurila boshladi

20-asr boshlarida jahonda temir yoʻli tarmogʻi 1 mln. km dan oshdi

O'zbekistonda dastlabki temir yo'l

1886—88 yillarda Zakaspiy temir yo'lining Forob styasidan Samarqandgacha yotqizilgan

1888 yil may oyida Amudaryo orqali 2,7 km uzunlikdagi yog'och ko'priq qurib bitkazilishi

Keyinchalik bu yo'l 1895—97 yillarda Ursatyevskaya (Xovos) styasidan Qo'qongacha davom ettirildi

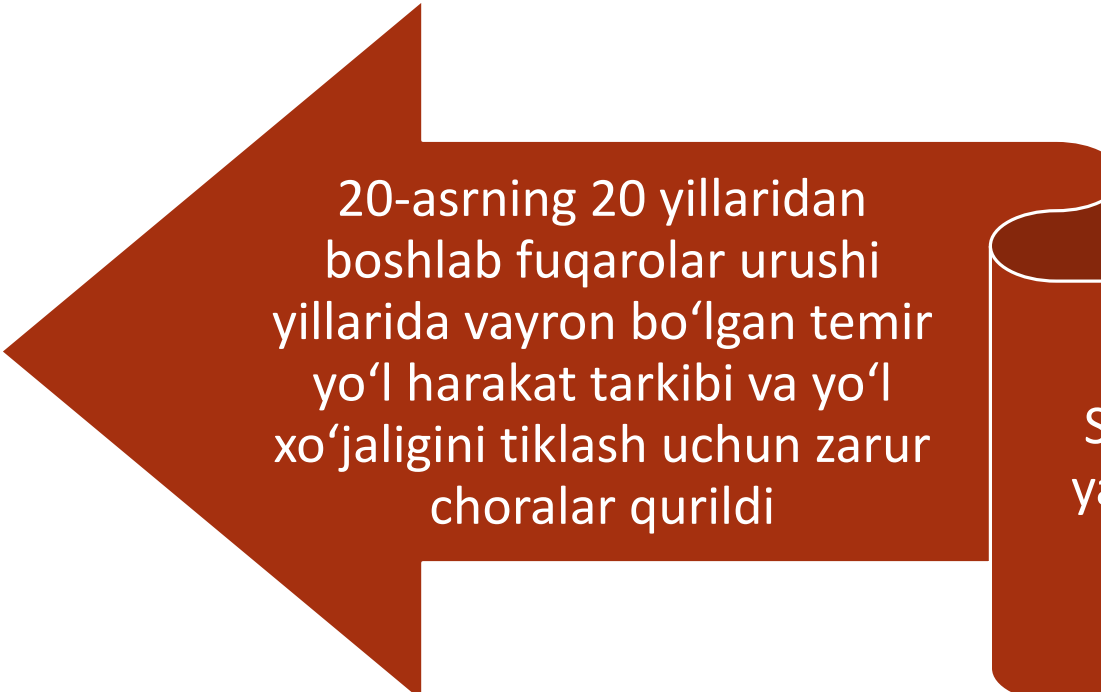
1890 yil kuzida 1874 yilda Rossiya imperiyasining maxsus temir yo'l komissiyasi qurish

1906 yil yanvarda Toshkent — Orenburg temir yo'l (Toshkent temir yo'li) ishga tushirildi

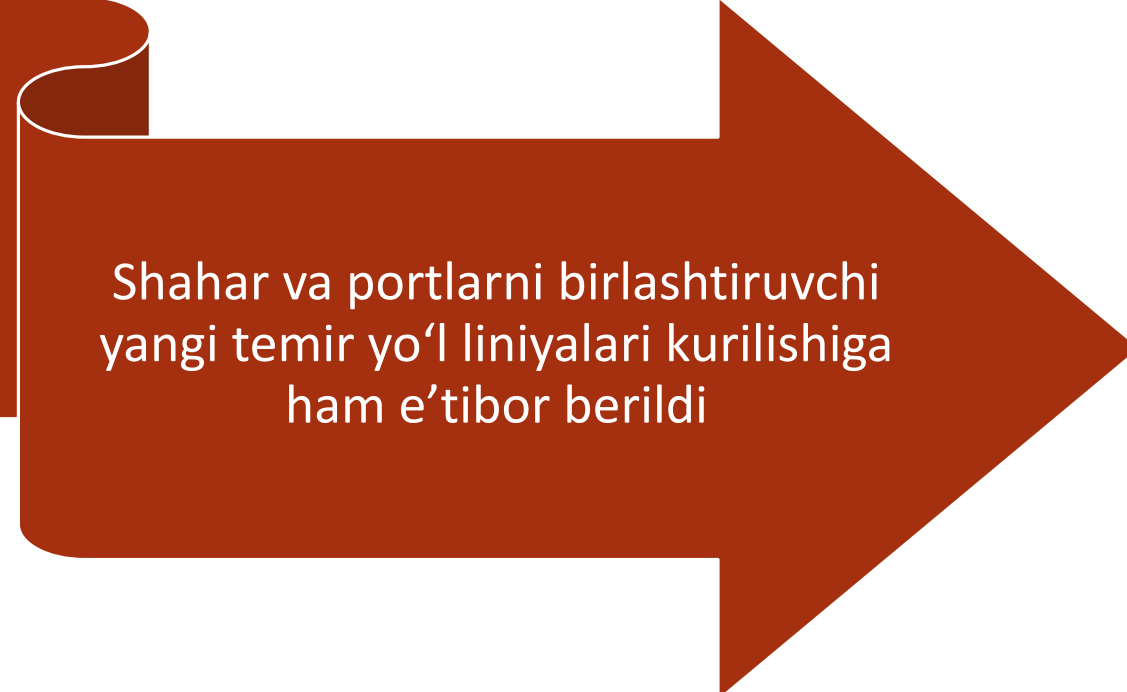

XX-asrning 20 yillari

20-asrning 20 yillaridan boshlab fuqarolar urushi yillarida vayron bo'lgan temir yo'l harakat tarkibi va yo'l xo'jaligini tiklash uchun zarur choralar qurildi

Shahar va portlarni birlashtiruvchi yangi temir yo'l liniyalari kurilishiga ham e'tibor berildi

30-yillarda O'zbekiston

30-yillarda
O'zbekiston EU
seriyadagi
yangi
parovozlar
ishlay boshladi

- yirik styalarda vagonlar saralashda qulay bo'lgan maxsus moslamalar
- nim do'nglik (gorka)lar, konteyner maydonlari qurildi
- katta masofalarda temir yo'l liniyalari rekonstruksiya qilindi, poyezdlarning harakat tezligi oshirildi, yuk va yo'lovchilar tashish ko'paydi

Urushdan keyingi yillar

1941-45 yillardagi urush davrida Temir yo'l front uchun zarur yuklar tashildi

Urushdan keyingi yillarda transportning bu soxasida tub o'zgarishlar qilindi

Parovozlar o'rniga elektrovoz va teplovozlar qo'llanildi

1963-yildan 1982 yilgacha bo'lgan davr

1963 yili
Krasnovodsk-Boku
parom yo'lining ishga
tushirilishi

1964 yil O'zbekiston,
Turkmaniston,
Tojikiston temir
yo'llari boshqaruvi
Toshkentda bo'lgan
yagona O'rta Osiyo
temir yo'lga
birlashtirildi

1971 yilda
Qozog'iston orqali
Rossiyaga chiqadigan
Qo'ng'iro't-Beynov
temir yo'l qurildi

1982 yil Termiz sh.
yaqinida Amudaryo
orqali Afg'onistonga
o'tadigan temir yo'l
va avtomobil yo'li
ko'prigi
foydalanishga
topshirildi

1994 yil noyabrda

1994 yil noyabrda Oʻrta Osiyo t.yilning Oʻzbekiston Respublikasida joylashgan

- temir yoʻl korxonalarini va boʻlimlari
- loyihakonstruktorlik va boshqa tashkilotlari,
- muassasalari negizida "Oʻzbekiston temir yoʻllari" davlataksiyadorlik temir yoʻl kompaniyasi tashkil etildi.

Respublika temir yoʻl transportini rivojlantirish istiqbollari

- Iqtisodiy hamkorlik tashkiloti mamlakatlarining Kvetta rejasida belgilangan vazifalar qatoridan oʻrin olgan

21-asr boshida

O'zbekiston
Transport yo'li
tarkibida ijtimoiy
sohalar va ishlab
chiqarishga
yo'naltirilgan

korxonalar muassasa va tashkilotlardan
iborat bo'lgan yagona texnologik ishlab
chiqarish majmuiga aylandi

Kompaniyaning
temir yo'ldan
foydalanishga
mas'ul bo'lgan

Toshkent, Farg'ona, Qo'qon, Buxoro,
Qo'ng'iro't, Qarshi- Termiz mintaqaviy
temir yo'l uzellari faoliyat i

Yuk tashishda teplovozlari

Yuk tashishda teplovozlari yo'lovchilar tashishda teplovoz va elektrovozlari xizmat ko'rsatadi

Transport yo'lini elektrlashtirish dastlab 1970 yil Toshkent—Yangiyo'l uchastkasida boshlangan

Keyinchalik Xo'jakent—Sirdaryo liniyasi (148 km)da elektr poyezdlari qatnovi

1985 yildan o'zgaruvchan tokda elektrlashtirishga o'tilde

1993 yilda Transport yo'lining Xovos—Bekobod va Xovos—Jizzax liniyalari elektrlashtirildi

2003 yildan Toshkent—Samarkand yo'nalishida "Registon" elektropoyezdi qatnovi yo'lga qo'yildi

Mustaqillik yillarida

O'zbekistonning
yagona temir
yo'l tarmog'ini
vujudga
keltirish
bo'yicha

- 700 km ga yaqin Navoiy — Uchquduk — Nukus temir yo'li kurib bitkazildi
- 223 kmli Toshguzar — Boysun — Qumqo'rg'on temir yo'li qurilishi boshlab yuborildi
- Bu yo'llar xududlarni ijtimoiy iqtisodiy rivojlantirishda katta ahamiyatga egasr

"O'zbekiston temir yo'llari" kompaniyasi

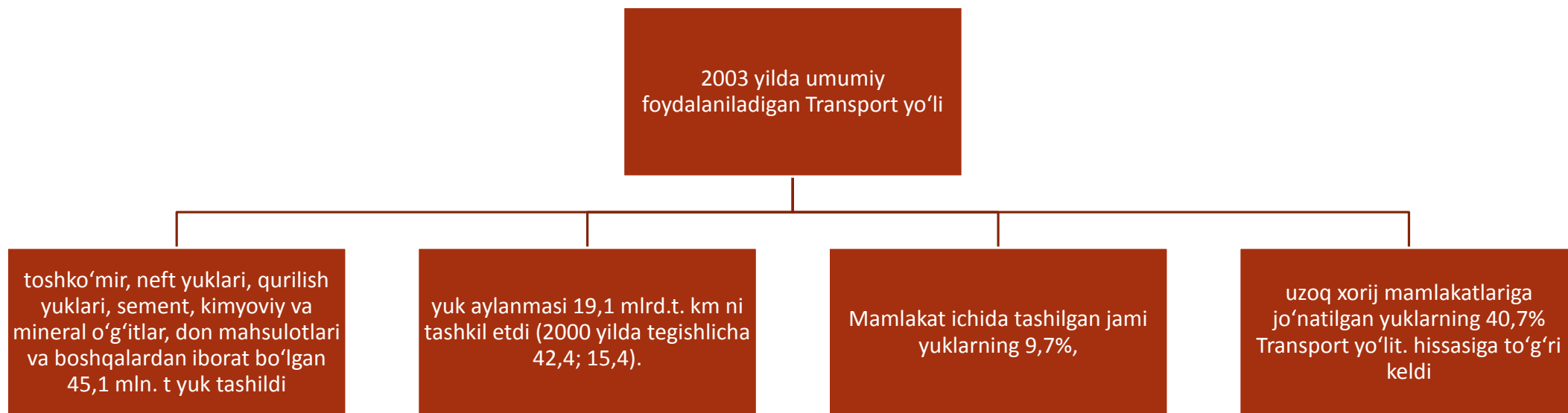

"O'zbekiston temir yo'llari" kompaniyasi tasarrufida

- foydalanish uzunligi 3992 km.
- Bundan tashqari, 1992,7 km stya yo'llari
- 362,4 km respublika korxonalarini shoxobcha yo'llaridan foydalaniladi
- Elektrlashtirilgan temir yo'l liniyalari uz. 620 km

Umumiy foydalaniladigan transport yo'li

"O'zbekiston temir yo'llari" kompaniyasi

"O'zbekiston temir yo'llari" kompaniyasining lokomotiv parki

"O'ztemiryo'lmashta'mirlash" unitar korxonasi

"O'zvagonta'mir" aksiyadorlik jamiyatida barcha turdagi yuk tashish vagonlari

2001 yilda yo'lovchi tashish vagonlarini ta'mirlaydigan "Toshkent yo'lovchi vagonlarini ta'mirlash"

Respublikamizda ta'lim olish dargoxlari

Respublika Transport yo'li qurilishini loyihalash ishlarini Toshkent transport loyihalash qidiruv instituti

Toshkent temir yo'l loyihalash — qidiruv instituti

Temir yo'l transporti uchun muhandis va texnik xodimlar "O'zbekiston temir yo'llari" kompaniyasining Akmal Ikromov nomidagi Toshkent temir yo'l muhandislari instituti

Temir yoʻl transporti orqali yuklar tashish uchun moʻljallangan maxsus vagonlar va ularning turlari

---

Jahon iqtisodiyotida yuklar uchun qoʻllaniladigan eng koʻp tarqalgan transport turi temir yoʻl transporti boʻlgan

- umumiy yuk tashishning (tonna-kilometr) 70% atrofida tashkil etgan
- Oʻsha vaqtdagi olib borilgan siyoyosat natijasida temir yoʻlga asosiy oʻrin berilgani sababli
- temir yoʻl tariflari umumiy narx tizimiga taqqoslash boʻyicha nisbatan past boʻlganligi
- egallagan hajmiga hisoblaganda past qiymatga ega boʻlgan xom-ashyolarni tashish uchun temir yoʻl transportidan foydalanish

Temir yoʻl tarmoqlari

Oʻzbekistondagi savdo-sotiqda muhim ahamiyatga ega boʻldi

- SSSR ning tarqalishi bilan temir yoʻl yoʻllarining tarmoqlari uzildi
- boshqaruv markazlashmagan tizimga oʻtdi
- harakatlanuvchi sostavlar respublikalar oʻrtasida boʻlib olindi

Bozor iqtisodi va narxni belgilash qonun-qoidalarini qoʻllash

- mahsulotning qiymati asosida temir yoʻl tariflarining sezilarli oʻsish tendensiyasi koʻrindi.

Temir yoʻl xizmati

Bundan tashqari, temir yoʻl xizmatidan foydalanganlik uchun toʻlovlarning markazlashtirilgan tizimi barbod boʻldi

- 1994 yildan boshlab respublikalar oʻrtasida temir yoʻl transporti boʻyicha barcha xizmatlar qattiq valyutada oldindan toʻlash sharti bilan toʻlana boshlandi
- Ushbu vaziyat qattiq valyuta puliga muhtoj boʻlgan xaridorlar uchun qattiq qiyinchiliklarga olib keldi va transportda tashishning haqiqiy qiymatini sezilarli oshirib yubordi

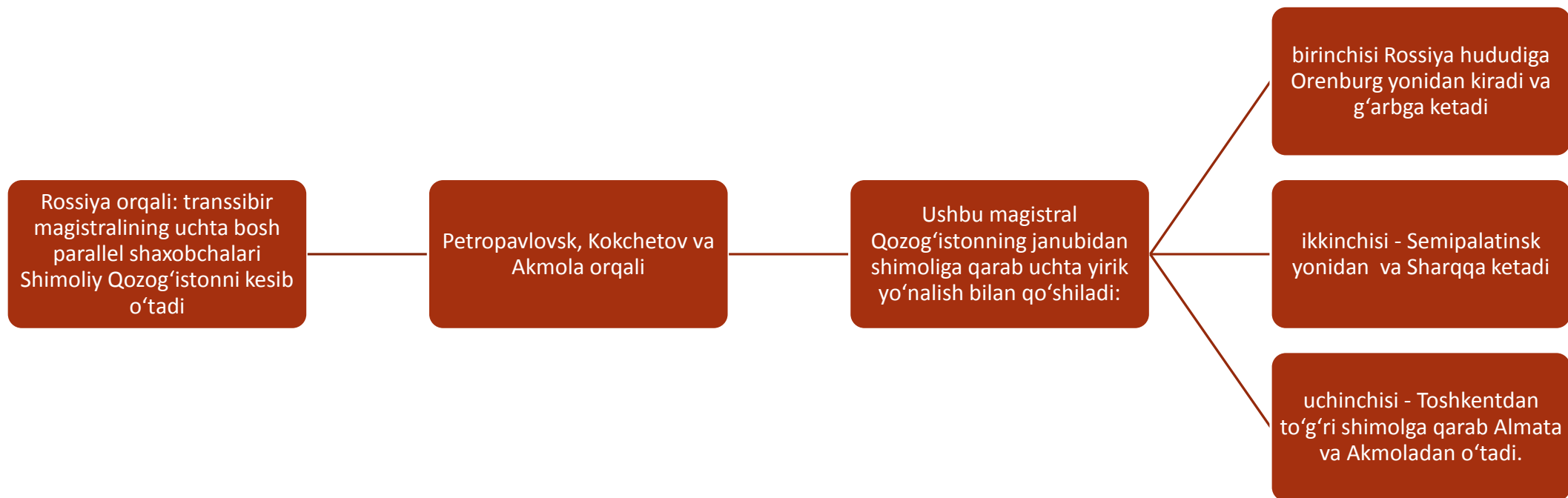
Paxtani temir yoʻl transporti boʻyicha tashish

1994 yilda 1 tonna paxtani temir yoʻl transporti boʻyicha Toshkentdan katta yuk

- qayta ortiladigan maskanlarga joʻnatish narxi Qora dengiz boʻyichadagi Novorossiysk portiga joʻnatilganda 36,30 dollardan
- Tinch ummoni boʻyidagi Vladivostok portiga joʻnatilganidagi 86,90 dollargacha oʻzgarib turadi
- MDH hududlari boʻyicha paxta xom-ashyosini transportda joʻnatishning rasmiy stavkalari mahsulot qiymatining 3%dan 6%gacha tashkil etgan

Mavjud muqobil temir yoʻl yoʻllari

Shimolni Janub bilan birlashtiruvchi yoʻnalish

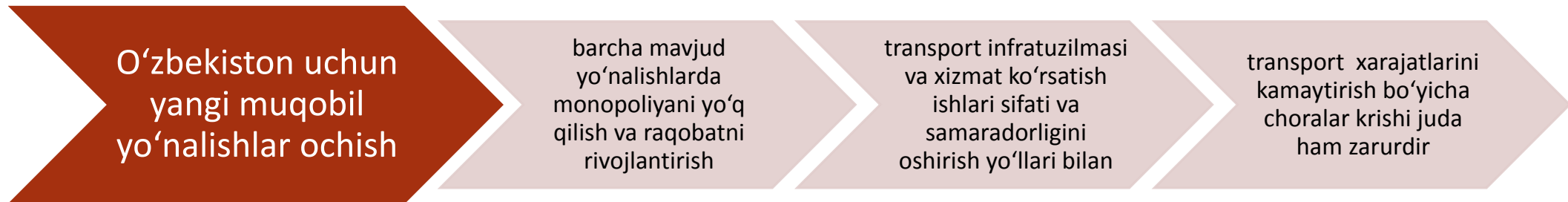

Shimolni Janub bilan birlashtiruvchi toʻrtinchi yirik yoʻnalish Markaziy Osiyo mamlakatlarning gʻarbiy chegaralari boʻylab oʻtadi

- Chorjovdan Turkmanistonga, Oʻzbekiston va Qozogʻiston orqali Rossiyaning Astraxan yonidagi chegarasiga
- keyin Kaspiy dengizining shimoliy qirgʻoqlari boʻylab ketadi va gʻarbdagi yoʻl tarmoqlariga qoʻshilib
- Qora dengizgacha boradi. Yuk tashish muqobil temir yoʻl yoʻnalishini tezda rivojlantirish zarur
- shuning uchun qisqa muddatlarda qator magistrallarga texnik iqtisodiy asoslashni ishlab chiqishi kerak.

Temir yo'l transportidan foydalanish haqidagi konvensiya

Ishlab chiqilgan Transkaspiy temir yoʻl -
parom yoʻnalishi:

Turkmanboshi - Boku - Poti.

Oʻzbekistondan
ummon portlariga eng
qisqa yoʻl temir yoʻl
yoʻli boʻyicha
Turkmaniston orqali
Turmanboshi portiga

keyin temir yoʻl
paromi boʻyicha Boku
portiga (Ozarbayjon)

soʻngra - temir yoʻl
boʻyicha Qora dengiz
portlari-Batumi yoki
Suxumiga boriladi

90-yillar boshida
Kavkazdagi siyosiy
beqarorlik MDH
mamlakatlarida temir
yoʻl orqali tashishning
umumiy qisqarishi

Jahonning barcha rivojlangan davlatlarida

Transport yo'li yetakchi o'rinlardan birini egallaydi

Bu transport turini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri yuqori tezlikda harakatlanuvchi yer usti transport turini joriy qilish hisoblanadi

Bu tizimda harakatlanish tezligi 200 km/soatdan yuqori bo'lib, bunday temir yo'llar 2 avlod temir yo'l toifasiga kiritiladi

G'arbiy Yevropa va Yaponiyaning ba'zi temir yo'l uchastkalarida poyezdlar tezligi 350–500 km/soatga yetkazilgan